

gerne den 11. juli 1920, og jo, den hvide hest blev sendt ad skinnevejen i en særligt udstyret hestevogn fra Randers til Kolding.

Endvidere kan fremhæves den meget bevidste personalepolitik, de jernbanetekniske hensyn, som nødvendiggjorde en noget særpræget grænsedragning ved Padborg, og så var der overdragelsesforretninger, som stort set blev klarert på fornuftig vis i samarbejde med de bortdragende tyske embedsmænd. Alt i alt får man meget god besked i den velillustrerede bog.

Anders Monrad Møller

HENRIK GAUTHIER, TORBEN EJLERSEN, NETE BALSLEV WINGENDER (red.): Da København fik vokseværk. Historiske Meddelelser om København 2001. Københavns Kommune 2001. 192 s.

LENNART FRANDSEN, JESPER GRAM-ANDERSEN, TORBEN JUUL HANSEN, VAGN AAGAARD KNUDSEN (red.): Emdrup. Et åndehul i storbyen. Emdrup Grundejerforening 2001. 292 s.

I 1901 blev Valby mod syd og Brønshøj mod vest indlemmet i Københavns kommune, som herved indledte foreløbig de første hundrede års omklamring af Frederiksberg. Året efter fulgte Sundbyerne på Amager. Med rette konstaterer Torben Ejlersen i den indledende oversigtsartikel, at set med eftertidens øjne viste politikere og embedsmænd ved denne lejlighed »betydelig fremsynethed«. Ikke sært, at man har villet fejre begivenheden.

Dette er da sket med en række artikler om byplanlægning – ikke mindst den store byplankonkurrence i 1908-09, hvilket ikke spænder af uden gentagelser de tre forfattere imellem. (Den er i øvrigt gruelig gal med figurerne 4 og 6 side 72 og 74, de er ens!) Der er endvidere en fornøjelig artikel om navngivningen af gaderne i de nye områder, efterfulgt af mere specielle emner, bl.a. om arbejderboliger, garverier i Valby og kirkelige forhold i Sundbyerne. Bogen afsluttes elegant med en gennemgang af de forgæves forsøg på indlemmelse af Frederiksberg.

En enkelt del af Brønshøj sogn i det yderste nordvest rummer en grundejerforening, som daterer sin stiftelse til netop indlemmelsesåret. Ikke tilfældigt. Også her skulle det runde år fejres og det med manér. Det er blevet til en stor bog med afsnit om Emdrups historie, naturforhold – Utterslev Mose -, den jubilerende forenings historie, trafikforhold, forlystelser og offentlige institutioner gennem tiderne, erhvervslivet med meget mere vedføjet et selvstændigt afsnit med »Emdrup statistisk belyst«. Dagens beboer kan unægtelig fryde sig ved at erfare mangt og meget både om den ukendte fortid og den særdeles velkendte nutid – side 251 kan man eksempelvis blive oplyst om navnet på bestyreren af den højt værdsatte lokale Irma. Publikationen fortjener at blive nævnt, fordi den demonstrerer, at lokalhistorie så sandelig også er aktuell i en storbysammenhæng. Nok et tidens tegn.

Anders Monrad Møller

MARTIN KLATT: Flygtningene og Sydslesvigs danske bevægelse 1945-1955. Studiefabrikationen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig 2001. 460 s. ill. ISBN: 87-89178-30-0. Kr. 248.

I 1945-46 ankom 12-14 millioner flygtninge til det senere Vesttyskland. Nogle

var flygtet fra Den Røde Hær før maj 1945, mens andre var blevet fordrevet fra provinserne øst for Oder-Neisse efter maj 1945. Syd for Ejderen blev flygtningene anset for at være et socialt problem, som fik en social løsning i 1953 med Bundesvertriebenengesetz og Lastenausgleichsgesetz. Nord for Ejderen tilbød det danske mindretal en national løsning på det sociale problem. Sydslesvigsk Forening og fra 1948 Sydslesvigsk Vælgerforening forsøgte at samle hjemmehørende tysksindede, dansksindede samt frisere i én bevægelse, der ønskede et Danmark til Ejderen. Den gamle dansk-tyske konflikt skulle erstattes af skillelinien: hjemmehørende/flygtning. Martin Klatt gør meget detaljeret rede for, hvordan sydslevigerne anvendte flygtningene i valgmaterialer syd for grænsen. Rigsdanske grænselandsorganisationer anvendte også flygtningene som argument for støtte til Sydslesvig. De udgjorde jo en trussel mod Danmarks sydgrænse.

Ved landdagsvalget i 1947 fik de danske kandidater 99.000 stemmer, hvilket anslås til at være 55% af den hjemmehørende befolkning. Dette overslag anses sædvanligvis for at være bevis på, at flertallet i Sydslesvig stemte dansk. Efter Martin Klatts påvisning af flygtningenes store betydning i valgmaterialer, må det konkluderes, at dele af stemmerne ikke var for Danmark, men imod Tyskland.

Jesper Bolund Nielsen